

Avoimen julkaisemisen kehitys: Tieteellisten kirjastojen uudet ja muuttuvat roolit

Mikael Laakso, KTT

Yliopistonlehtori, Tietojärjestelmätiede

Hanken Svenska Handelshögskolan, Helsinki

Suomen tieteellisen kirjastoseuran Suomi 100 -juhlaseminaari

Sisältö

- » Tieteellisten kirjastojen muuttuvat roolit, perspektiivinä aineistojen kaksi kulkusuuntaa:

Aineistot maailmalta kirjastoon

Aineistot kirjastosta maailmalle

Keskeisiä aiheeseen liittyviä kirjoituksia Signumissa

Kohti avointa tiedettä - tieteellisten dokumenttien jakelutavan muutoksen vaikutus kirjastoihin

Ari Muhonen & Jarmo Saarti

Joulu on ohi – Eurooppalaisten yliopistojen ryhmä vaatii tiedejulkaisemisen reformia

Kimmo Tuominen

Tieteellisten dokumenttien jakelutavan muutos – tutkijoiden vertaisjakelun tarkastelua

Ari Muhonen & Jarmo Saarti

Yliopistokirjasto yhteistyökumppanina

Mika Holopainen

Pääkirjoitus

-Johanna Lahikainen

Lukijoita, louhijoita, asiakkaita?

Kirjasto - julkinen palvelu vai suljettu huone

Jukka Relander & Jarmo Saarti

Maailmalta kirjastoon

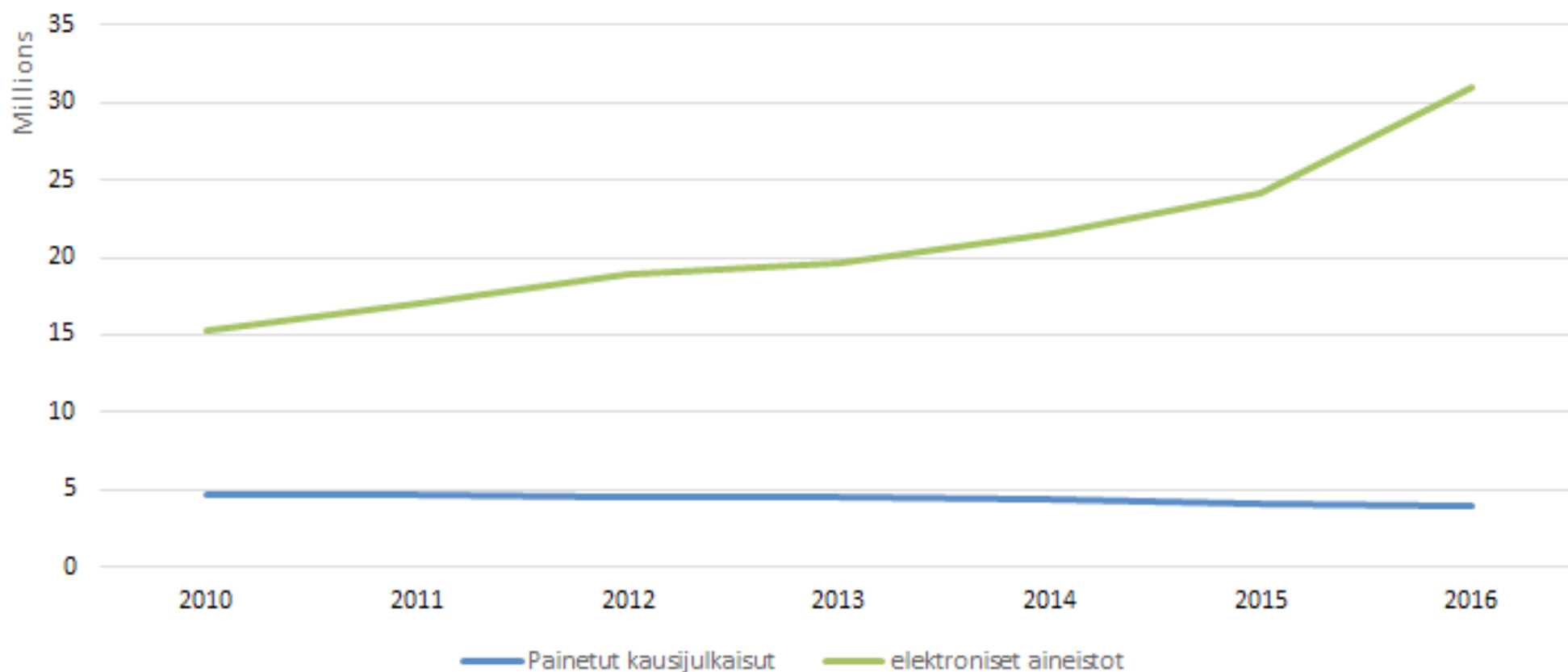

Aineistojen hankinnan vuosittaiset kulut nousseet jatkuvasti

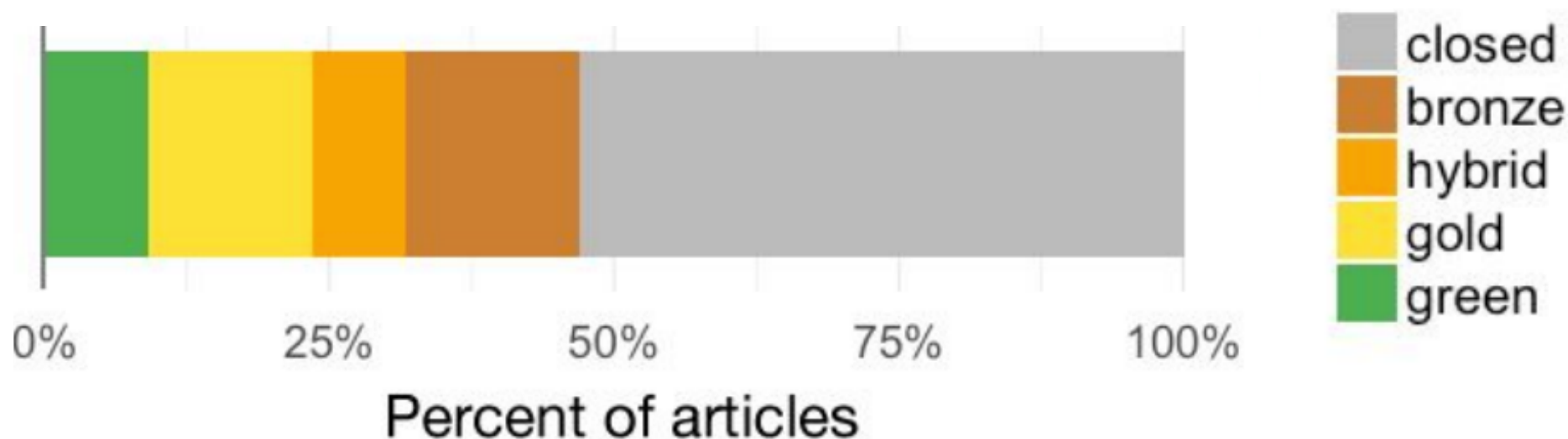

Korkeakoulujen maksamat kokonaissummat 2010-2016

*Tällä hetkellä noin puolet artikkeleista
luettavissa ilmaiseksi*

Tiedonhakuprosessin tukeminen

- » Avoimia julkaisuja löytyy verkosta paljon - miten monipuolista hakuprosessia voisi parhaiten tukea?
- » Tieteellinen julkaisu ei aina sisällä luotettavaa tietoa, miten opettaa kriittisyyttä ja ymmärrystä osana tiedonhakuprosessia?
- » Miten avoimet julkaisut voisivat parhaiten täydentää kirjaston maksullisia aineistoja?

Avoimuus mahdollistaa uusia polkuja aineistoihin

- » Uusia vaihtoehtoisia haku- ja selauspalveluita luodaan nopeaan tahtiin, niiden merkitys tulee kasvamaan avointen aineistojen kasvaessa.

- » Esimerkkejä
 - » <https://www.scienceopen.com/>
 - » <https://www.knowtro.com/>
 - » <http://paperity.org>
 - » <https://the.iris.ai/explore>
 - » <https://about.yewno.com>
 - » <https://www.semanticscholar.org>
 - » <https://openknowledgemaps.org/>
 - » <https://fimpact.utu.fi/>

Keskittämisen ja konsortiotoinnin tärkeys

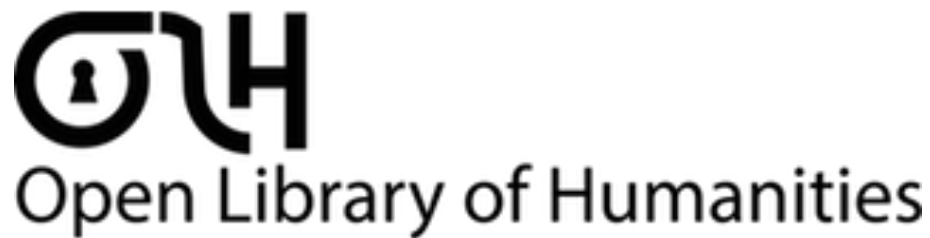
- » Julkaisijat pyrkineet ottamaan yhä isomman jalansijan kirjaston perinteisistä tehtävistä – ja resursseista.
- » Kirjaston ja julkaisijan motiivit kuitenkin eroavat merkittävästi toisistaan, ulkoistaminen voi olla lyhytnäköistä.
- » Julkaisijat hyötyvät oman toimintansa skaalautuvuudesta, myös kirjastojen pitäisi lisätä keskinäistä yhteistyötä jotta vastaavia hyötyjä syntyisi kirjastoille itselleen.
- » Jos kaikki haluavat suurin piirtein samaan määränpäähän, eikö olisi järkevää jakaa kyyti sinne?

Tarve kansalliseen ja kansainväliseen kollektiiviseen toimintaan

- » “Mikäli tieteelliset kirjastot haluavat myös jatkossa toteuttaa perinteiset roolit tieteellisen aineiston tallentamisen, järjestämisen, säilyttämisen, ja pääsyn mahdollistamisen suhteen on niiden kasvavassa määrin otettava vastuuta tieteellisen kommunikaation koko elinkaaresta. Tässä ne tuskin onnistuvat mikäli jokainen organisaatio toimii omin päin, tarvitaan uusia kokeiluja yhteistyössä ja koordinaatiossa.” (Wenzler 2017)
- » **The 2,5% Commitment** (Lewis 2017)
- » “...jokaisen tieteellisen kirjaston pitäisi sitoutua kohdistamaan 2,5% kokonaisbudjetistaan tukemaan yhteisten keskeisten infrastruktuurien kehitystä.”
- » ”...mikäli emme yhdessä investoi infrastruktuureihin jotka mahdollistavat avoimen tieteen niitä ei rakenneta tai ne jäävät kauas tavoitteista.”

Esimerkkejä erilaista konsortioista/yhteistyöstä

Knowledge Unlatched

RADICAL OPEN ACCESS

Building Horizontal Alliances

o p e n
2 0 2 0

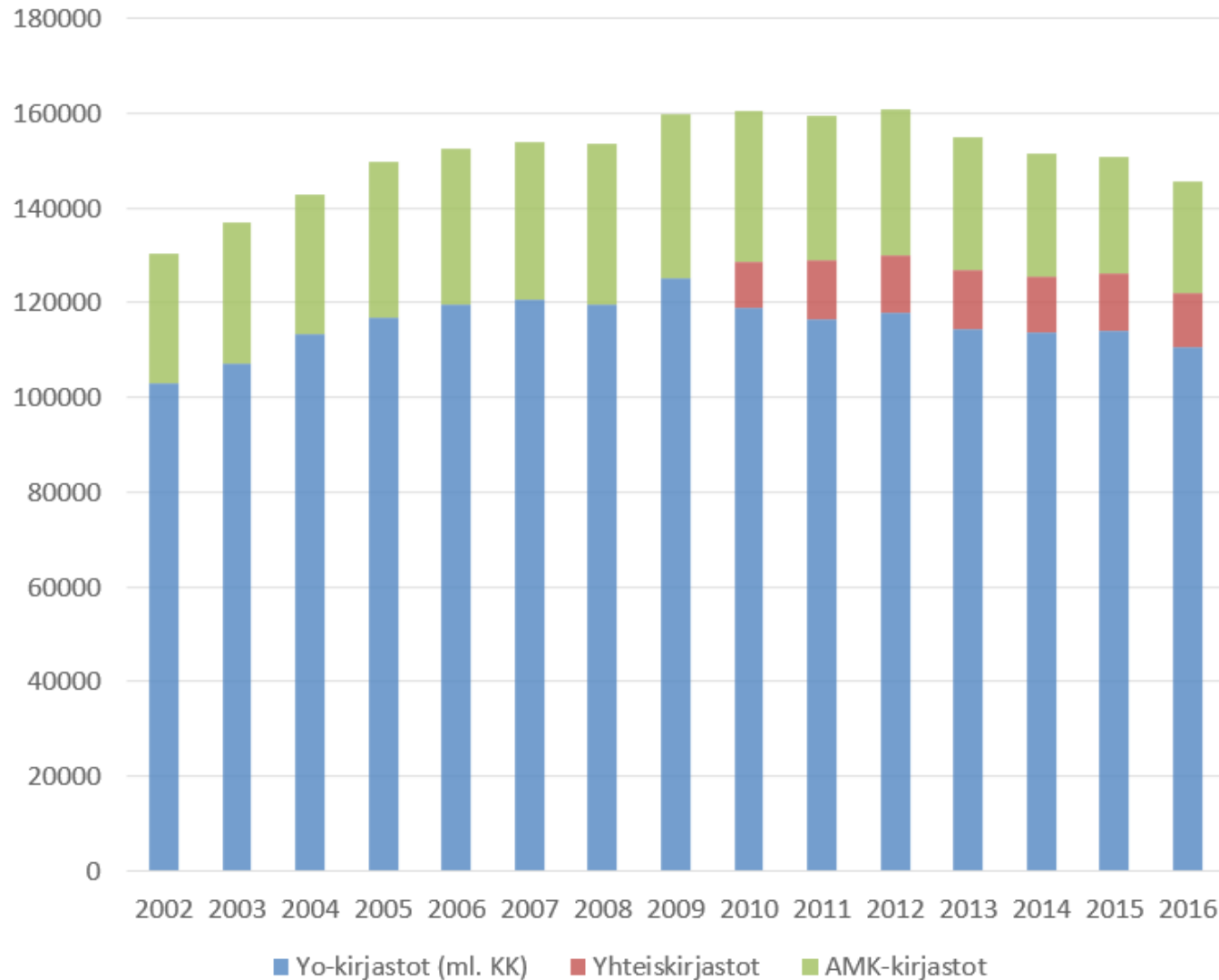
a c c e s s

Kirjastosta maailmalle

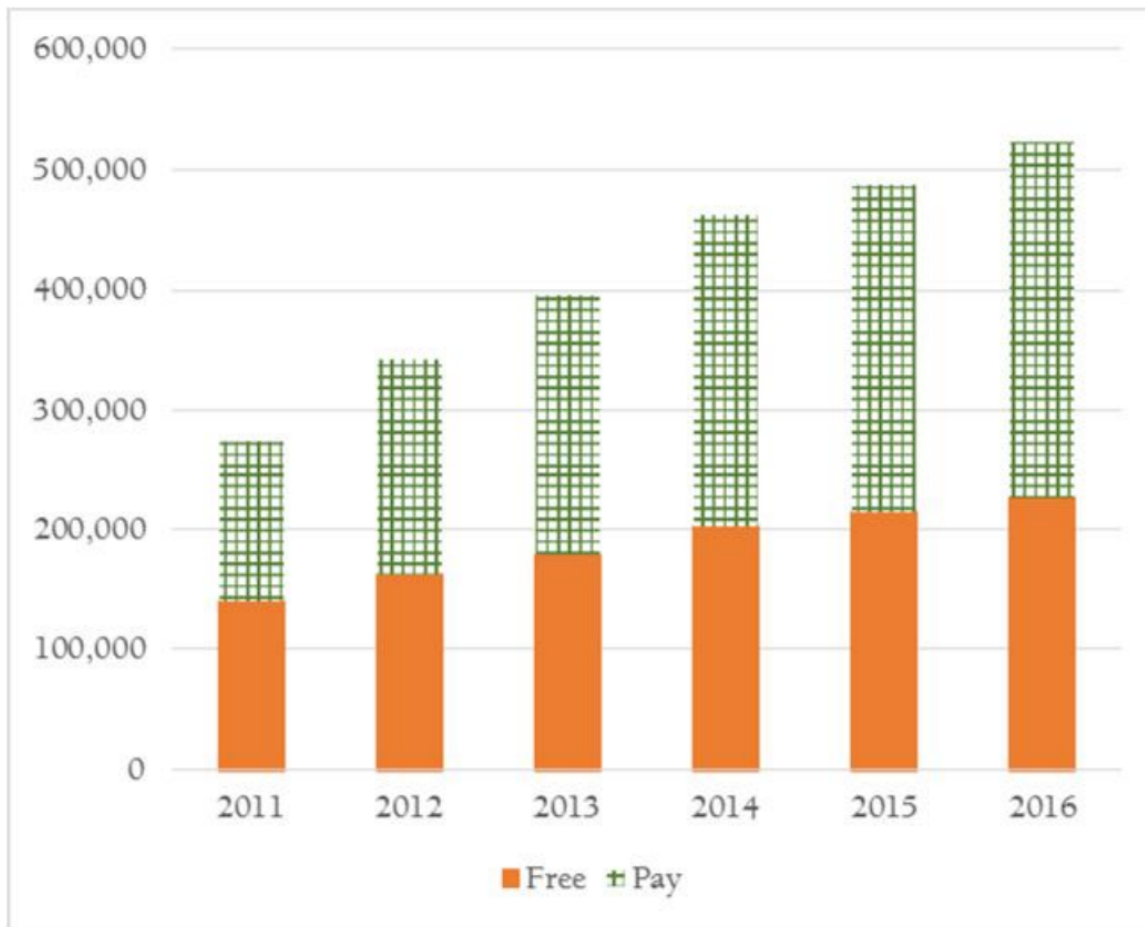
Kirjastojen resursointi ei saisi olla laskusuuntainen, avoimuuden hyödyt jäävät todennäköisesti toteutumatta

Korkeakoulukirjastojen toimintamenot 2002-2016
(tuhansia euroja, vuoden 2016 rahan arvon mukaan)

Ilva (2017)

Open Access lehtien artikkelimäärät 2011-2016

- » Vuonna 2016 julkaistiin yli 0.5 miljoonaa artikkelia DOAJ-listatuissa tiedelehdissä (lehtiä 8992).
- » Suurin osa artikkeleista julkaistu kirjoittajamaksullisissa lehdissä.

Kirjastosta maailmalle

- » Vastuu avoimen julkaisemisen toteutumisesta organisaatiotasolla siirretään helposti kirjastolle. Tämä yhdistettynä tilausmaksullisten aineistojen kasvun ja hintojen korotuksiin on ollut vaikea yhtälö.
- » Suomi maksanut noin miljoona euroa kirjoittajamaksuja vuonna 2015 (Naukkarinen 2016).
- » Rinnakkaistallentaminen julkaisuarkistoon on jo pitkään ollut kaikkein edullisin tie avoimeen julkaisemiseen, mutta sekin vaatii priorisointia ja riittäviä resursseja.
- » Ohjeistus rinnakkaistallentamaan ilman resursseja ja seurantaa ei johda mihinkään, ohjeistusta ei ymmärretä eikä oteta tosissaan.

Avoim julkaiseminen ei pitäisi olla vain kirjaston huolenaihe

- » Saavutetut hyödyt tästä toiminnasta ovat kirjaston perinteisiä tehtäviä laajemmalle ulottuvia.
 - » Kattava ja hyvin hoidettu avoin julkaiseminen mahdollistaa maailmalle näyteikkunan koko organisaation toimintaan.
- » Jotta avoin julkaiseminen toteutuisi tehokkaasti ja kattavasti on kohdistettava enemmän resursseja kirjastoille.

Miten tukea tutkijoita avoimeen julkaisemiseen?

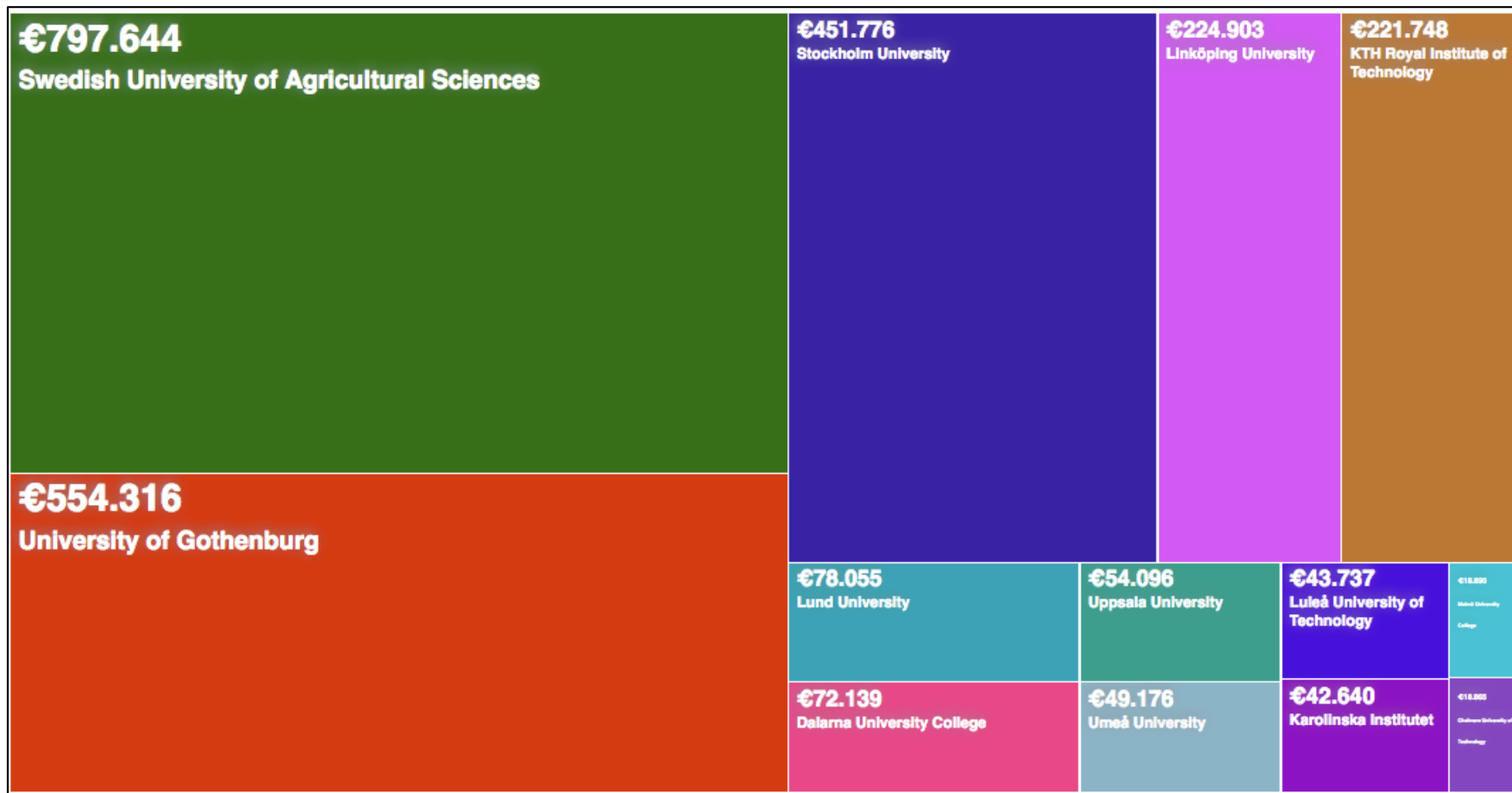

- » Avoimen julkaisemisen käytännöt vaihtelevat paljon tieteenaloittain, tieteenalakohtainen asiantuntijuus.
- » Avoimuus harvemmin tärkein kriteeri julkaisukanavan valinnassa, mutta kirjasto voi olla oiva neuvonantaja kun vaihtoehtoja punnitaan.
- » Kirjastossa avoin julkaiseminen vaatii uutta osaamista tekijänoikeuksista ja lisensoinnista.
- » Kirjoittajamaksut ja niiden hallinta vaatii uutta osaamista joka yhdistää bibliometriikkaa, datanhallintaa, ja jopa kirjanpitoa.
- » Aktiivinen tiedepoliittinen seuranta hyödyllistä.
- » Julkaisijaneuvottelut, eri rahoittajien vaatimukset, tiedonkeruu...

Ruotsissa kirjoittajamaksujen seurannassa jo tuntuvaa edistystä, milloin Suomessa?

OPEN@PC

<https://treemaps.intact-project.org/apcdata/openapc/#institution/country=SWE>

*Yliopistopainojen renessanssi
avoimen julkaisemisen siivittämänä*

Celebrating
500,000 downloads!

UCLPRESS
The UK's first fully open access university press

Uusien tehtävien täysi omaksuminen – uusia toimintamalleja kirjastoille

Jyväskylän yliopisto | Avoimen tiedon keskus

“Avoimen tiedon keskus (Open Science Centre, OSC) on Jyväskylän yliopiston kirjaston ja tiedemuseon ainutlaatuinen yhteenliittymä. Tarjoamme asiantuntevat ja ajanmukaiset kirjasto- ja museopalvelut toimipisteissämme ja verkossa.

Koulutamme yliopistolaisia tieteelliseen tiedonhankintaan ja tieteen avoimuuteen. Olemme tutkijoiden sekä tutkimushankkeiden yhteistyökumppani tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa. Huolehdimme yliopiston tutkimusjulkaisujen tallentamisesta ja avoimesta saatavuudesta.”

<https://osc.jyu.fi/fi>

- » Kirjastojen toiminta laajenee ja on jatkuvasti muuttunut monipuolisemmaksi avoimuuden kasvun myötä.
- » Avoin ≠ Ilmainen.
- » Tieteelliset kirjastot ovat avainasemassa mahdollistamassa avointen julkaisujen hyödyntämistä ja jakelua.
- » Jotta kirjastot voisivat saavuttaa täyden potentiaalinsa tällä saralla pitää kirjastojen rahoitus ja resursointi olla kohdillaan.

Kiitos!

- » Avointiede.fi (2017) <https://avointiede.fi/-/35-miljoonaa-euroa-tiedejulkaisujen-tilausmaksuihin>
- » Crawford, W. (2016) <https://waltcrawford.name/goaj2.pdf>
- » Ilva J (2017). Korkeakoulukirjastojen muutos tilastojen valossa. Tietolinja, 2017 (2).
<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201709258724>
- » Lewis, DW (2017), "The 2.5% Commitment," September 11, 2017. <http://hdl.handle.net/1805/14063>
- » Naukkarinen, P (2016) Avoimen julkaisemisen tuen malli <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201603308918>
- » Piwowar H, Priem J, Larivière V, Alperin JP, Matthias L, Norlander B, Farley A, West J, Haustein S. (2017) The State of OA: A large-scale analysis of the prevalence and impact of Open Access articles. PeerJ Preprints 5:e3119v1 <https://doi.org/10.7287/peerj.preprints.3119v1>
- » Wenzler, J. (2017). Scholarly Communication and the Dilemma of Collective Action: Why Academic Journals Cost Too Much. *College & Research Libraries*, 78(2), 183–200.
<http://doi.org/10.5860/crl.78.2.183>
- » <http://www.iconarchive.com/show/standard-city-icons-by-aha-soft/school-icon.html>

- » Muhonen, A., Saarti, J. (2016). Kohti avointa tiedettä - tieteellisten dokumenttien jakelutavan muutoksen vaikutus kirjastoihin. *Signum* 3/2016. 5-9.
<https://journal.fi/signum/article/view/59646>
- » Tuominen, K. (2016). Joulu on ohi – Eurooppalaisten yliopistojen ryhmä vaatii tiedejulkaisemisen reformia. *Signum* 1/2016. 5-7.
<https://journal.fi/signum/article/view/56936>
- » Muhonen, A., Saarti, J. (2016). Tieteellisten dokumenttien jakelutavan muutos – tutkijoiden vertaisjakelun tarkastelua. *Signum* 4/2016. 22-29.
<https://journal.fi/signum/article/view/60661>
- » Holopainen, M. (2015). Yliopistokirjasto yhteistyökumppanina. *Signum* 6/2015. 12-15.
<https://journal.fi/signum/article/download/55491/18241/&prev=search>
- » Relander, J., Saarti, J. (2015). Kirjasto - julkinen palvelu vai suljettu huone. *Signum* 6/2015. 5-7. <https://journal.fi/signum/article/view/55496/18245>
- » Lahikainen, J. (2017). Pääkirjoitus: Lukijoita, louhijoita, asiakkaita. *Signum* 2/2017. 3-4.
<https://journal.fi/signum/article/view/65>